

תורה ומדינה הלכה למעשה- היתר עסקא- אודות השימוש הנרחב בימינו בהיתר העיסקא ומשמעותו

- הגמ' במסכת קידושין אומרת, שאדם אשר הלווה לחברו סכום מסוים של כסף, אינו יכול המלווה לקדש אשה ע"י סכום כסף זה, משום שאין הכסף נמצא ברשותו של המלווה כלל, כדברי הגמ': "מלווה להוצאה ניתנה". דהיינו, כאשר אדם מלווה כסף לחברו, למעשה נותן לו מעיין מתנה גמורה. שהרי הלווה יכול להוציא סכום כסף זה שניתן לו בהלוואה, ולעשות בו כרצונו. אך בניגוד למתנה, ישנה חובה ושיעבוד נכסים, כפי שלמדנו בעבר, על הלווה להחזיר למלווה את חובו. אולם, גם כאשר יחזיר למלווה את חובו, לא נחשב הדבר כאילו מחזיר לו את אותו הכסף שקיבל ממנו, אלא סכום כסף אחר לחלוטין. מסיבה זו כאמור לא יכול המלווה לומר לאשה הרי את מקודשת לי בכסף שיש לי בהלוואה אצל חברי, משום שהגדר הבסיסי ביותר בקידושי אשה הינו, שהמקדש צריך לקדש את אשתו בכסף השייך לו. בניגוד לקידושי מלווה, ניתן בהחלט לאדם לומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפיקדון אשר יש לי אצל חברי. באופן זה האשה תהיה מקודשת בתנאים מסוימים, שאין כאן המקום להאריך בהם. הסיבה לכך הינה, שכאשר מקדש אדם אשה בפיקדון, שלא כמו במלווה, למעשה נותן לה דבר השייך לו לחלוטין. משום שבניגוד להלוואה, הפיקדון ניתן שלא לצורך הוצאה, ומקבל הפיקדון לא יכול למכור חפץ זה ולהביא לו לבעל הפיקדון חפץ אחר במקומו וכדומה. לכן האשה מקבלת בעת הקידושין בפיקדון, חפץ השייך למקדש אותה, ובניגוד להלוואה יכולה היא להתקדש בו. מכאן לשאלה שהעסיקה רבות את הראשונים, מהו ההבדל בין הלוואה לפיקדון. לשאלה זו השלכות רבות, אך מן ההשלכות המרכזיות של שאלה זו, הינה השאלה האם יש במצב מסוים איסור ריבית, אשר נובע ממצבי הלוואה מדאורייתא, או מכירה מדרבנן, או שמא מדובר בפיקדון, וממילא אין בכך משום איסור ריבית, לא מדאורייתא ולא מדרבנן.
- בפרק איזהו נשך אומרת הגמ', שרב חמא היה "משכיר" את כספו תמורת סכום כסף מסוים, בדומה לשכירות חפצים. הגמ' סוברת למסקנא שאסור לעשות כן, ויש בכך משום איסור ריבית. כפי שאמרנו בעבר, כל הלוואה בריבית הינה למעשה השכרת מעות וקבלת תשלום עבור שכירות מעות זו. בכל זאת, למרות הדמיון הרב הקיים בין שני המצבים, כאשר מדובר בהשכרת מעות התורה אסרה זאת משום ריבית. אם כן מובנים דברי הגמ', הממאנת לקבל מעשהו של רב חמא, אך לא ברור לכאורה מהי סברתו של רב חמא, שע"פ ראה לנכון להתיר מעשה זה האסור באיסור ריבית מהתורה, בצורה כה מובהקת וברורה. הגמ' בהסברה לשאלה מדוע יש לאסור מעשה זה של רב חמא אומרת, שלמרות ששכירות מעות דומה לשכירות חפצים, מ"מ אין הדמיון מוחלט. מסתבר לומר שגם אלו שמיאנו לקבל את דברי רב חמא להלכה, הבינו את מעשהו שלא כפשוטו. אחרת היו אומרים שהסיבה שמעשהו אסור, משום שזוהי בדיוק הריבית אותה אסרה התורה. הגמ' מביאה שני הבדלים בין "שכירות" הכסף כפי שעשה רב חמא, לבין שכירות חפצים המותרת לכל הדעות. בשכירות חפצים אין אפשרות, כפי שאמרנו לעיל, למכור את החפץ השכור, ולהשיב בבא העת למשכיר חפץ אחר במקומו. בשכירות מעות, שהיא למעשה הלוואה לכל דבר, מותר לעשות כן. למעשה זו המטרה בהלוואה, אחרת לשם מה הוצרך הלווה ללוות מעות אלו, אם לא לצורך הוצאתם, ע"מ שיפרע ממעות אחרות בהגיע זמן הפירעון. הבדל נוסף אותו מביאה הגמ' הינו, שבשכירות חפצים ישנו בלאי של החפץ הנובע מהשימוש בו. לעומת זאת בשכירות מעות-הלוואה, אין כל בלאי במעות, שהרי בכל מקרה פורע לו הלווה ממעות אחרות, ובכלל אין במעות משמעות של בלאי. התוספות אכן עסקו בשאלה, מה הייתה הסברה של רב חמא להתיר להשכיר מעותיו. התוספות אומרים, שרב חמא לא נתן כסף זה כהלוואה רגילה, אלא קיבל רב חמא- המלווה- משכיר המעות, אחריות על הכסף, באופן כזה שאם יאנסו המעות, לא יתחייב הלווה לפרוע לו אותם. באופן זה למעשה, רב חמא מקנה להלוואה זו מימד מסוים של פיקדון. שהרי בהלוואה, כיוון שכאמור לעיל ניתנה להוצאה ע"י הלווה, והכסף שייך לו לחלוטין, עד כדי כך שכאשר המלווה מעוניין לקדש בכסף זה האשה אינה מקודשת. ממילא, כאשר ישנה אחריות מסוימת שנשארת אצל המלווה, אין הכסף שייך ללווה ככל הלוואה. לכן חשב רב חמא, שבאופן זה תחשב השכרת המעות כפיקדון לכל דבר, ומותר יהיה לקחת עליה שכר. על כך עונה הגמ' שאין השכרת מעות זו דומה לפיקדון, משום שהכסף אינו חוזר בעצמו, אלא רק כפירעון לכסף שניתן, ואע"פ שקיבל המלווה אחריות מסוימת על הכסף, אין בכך משום פיקדון, ולכן שכר זה אסור משום ריבית. הראשונים חלקו בהבנת דברי התוספות. הריב"ש הביין מדברי התוספות, שרב חמא קיבל על עצמו אחריות מלאה על הכסף שנתן, באופן שבכל תקלה שהיא, לא יתחייב הלווה לפרוע למלווה, בין באונסים, ובין בגנבה ואבדה. למרות קבלת אחריות מלאה זו, לא קיבלה הגמ' את דברי רב חמא, וסברה שקבלת אחריות, רחבה ככל שתהיה, לא תועיל להפוך השכרת מעות זו לפיקדון. ממילא כל תוספת הניתנת מעבר לסכום ההלוואה, יש בה משום ריבית. לעומת זאת תרומת הדשן הביין, שרב חמא- המלווה, קיבל על עצמו אחריות של אונסים בלבד, אך אם היה מקבל על עצמו אחריות גם של גנבה ואבדה- אחריות

מלאה, היה מותר לו להשכיר מעותיו באופן זה, למרות שמוציא מעות אלו, ופורע כעבור זמן ממעות אחרות לחלוטין, שלא כשאר שכיריות. השו"ע פוסק כדעת תרומת הדשן בהבנתו בתוספות ואומר, שמותר לאדם להלוות מעות לחברו, באופן שמקבל המלווה אחריות על כל מה שיקרה למעות בכל אופן שהוא. במצב זה נחשב הדבר כפיקדון לכל דבר ועניין, הגר"א סובר להלכה כדעת הריב"ש ואומר שגם באופן זה, נחשב הדבר כהלוואה, ויש בהשכרת מעות זו איסור ריבית. עוד מוסיף הגר"א לבאר את נקודת המחלוקת בין תרומת הדשן לבין הריב"ש. להבנת תרומת הדשן, החילוק בין הלוואה לפיקדון הינו, שהלוואה ניתנה להוצאה. לכן, מכיוון שנחשבת כרכושו הבלעדי של הלווה, כל האחריות על סכום ההלוואה הינה על הלווה בלבד. ממילא, כאשר יקבל המלווה אחריות על ההלוואה, יש בכך משום הפקעת מעמדה של ההלוואה, והפיכתה לפיקדון לכל דבר ועניין. אך כמובן שע"מ שהדבר יהיה ברור ומוחלט, צריך המלווה לקבל אחריות מלאה ולא חלקית, כפי שרצה לעשות רב חמא. לעומת זאת לדעת הריב"ש גם אם כל האחריות תהיה על המלווה, לא הופך מצב זה את ההלוואה להיחשב כפיקדון, כפשט דברי הגמ' לפיהם, רק כאשר חוזר החפץ הנקנה בעינו למלווה, יש בכך משום פיקדון. אכן רב חמא חשב, שאחריות מלאה המוטלת על המלווה תהפוך את ההלוואה לפיקדון, אך הגמ' דחתה הבנה זו וסברה שהדבר אסור.

- על בסיס הבנת תרומת הדשן בסוגיה, לפיה יכול המלווה לקבל את כל אחריות על ההלוואה, ובכך יהיה מותר לקבל תוספת על סכום ההלוואה, ולא יחשב הדבר כריבית משום שאחריות זו הופכת את ההלוואה לפיקדון, חידש תרומת הדשן את היתר עיסקא הראשון. בתשובה לשאלת אחד, שלמעשה ביקש ממנו דרך להלוות בריבית בהיתר, הציע תרומת הדשן שהמלווה יקבל אחריות מלאה על כל ההלוואה. בכך בעת הפירעון יכול לקבל סכום נוסף על סכום ההלוואה, ולא יחשב הדבר כריבית, משום שמדובר בפיקדון כהבנתו בסוגיה לעיל. אולם, בכך שמקבל על עצמו המלווה אחריות מלאה על ההלוואה, מסתכן בכך שמא יארע דבר מה למעות, ואז יפסיד את כל כספו. כמובן שאף מלווה לא ירצה להסתכן במצב זה. לכן הוסיף תרומת הדשן ואמר, שע"מ להוכיח שאכן אירע דבר מה לפיקדון ולכסף "המושכר", יתחייב הלווה להוכיח דבריו רק ע"י עדים מסוימים. באופן זה, שהסיכוי שדווקא עדים אלו ידעו לומר, שאכן אירע דבר מה למעות נמוך מאוד, למעשה יוכל המלווה להבטיח שכספו, בתוספת הסכום עבור שכירות המעות, יגיע אליו בכל מצב שהוא. היתרון המרכזי של היתר עיסקא זה הינו שלא מעורבת בו כל הלוואה באשר היא. ממילא, אין כל הערמה בתוספת המעות שניתנת עבור פיקדון, שלא כמו היתרי העיסקא שיובאו לקמן. אולם הבעיה בהיתר העיסקא זה הינה, בעצם הבנת תרומת הדשן בסוגיה כנ"ל. כאמור לעיל הריב"ש הבין אחרת בסוגיא, ומפשט דברי הגמ' נראה כמותו. בנוסף לכך, למרות שהשו"ע פסק כהבנת תרומת הדשן בסוגיה, מציין הש"ך, שרק בעצם קבלת האחריות המלאה על ההלוואה, שבכך נהפכת היא לפיקדון, הבין כמותו, אך לא קיבל השו"ע את היתר העיסקא של תרומת הדשן להלכה, בגלל ההערמה הנוספת שיש בכך, מעבר להבנה בסוגיה שאינה כפשוטם של דברים. ואכן הריב"ש א, למרות שמבין כדברי תרומת הדשן בסוגיה, אסר לעשות כן משום ההערמה שיש בדבר. עוד מובא בב"י שאפילו תרומת הדשן עצמו לא סמך על היתר עיסקא זה הלכה למעשה, וכפי שמובא בדבריו, חשש מאוד שהיתר זה יתיר למעשה את איסורי הריבית לחלוטין, כפי שאכן גרמו היתרי העיסקא בימינו. מסיבות אלו וסיבות נוספות, מיאנו הפוסקים לקבל את היתר העיסקא של תרומת הדשן, וצירפו אותו להיתרי העיסקא המובאים לקמן, רק למצבים בהם היתרים אלו אינם מועילים, ואז יש לסמוך על דברי תרומת הדשן להלכה, שכאמור אם מקבלים את דבריו, זהו היתר העיסקא הכשר ביותר.

- בפרק איזהו נשך מובאים דברי רב חמא, האומר "טרשא דידי ודאי שרי". הראשונים מסבירים, שרב חמא היה נותן לסוחרים סחורה במחיר גבוה יותר, כנהוג במקום אחר, בתנאי שהם ימכרו את הסחורה במקום שהוא בשבילו, באופן שכל זמן שמוליכים הסחורה לאותו מקום האחריות על הסחורה תהיה על המוכר, ורק אחר שימכרו את הסחורה, תעבור אחריות הממון שנגבה מהקניה על הסוחרים-הקונים. לכאורה במבט ראשון יש במעשהו של רב חמא ריבית לכל דבר ועניין. שהרי מוסיפים לו הקונים על המחיר, ע"מ שהוא שימכור להם את הסחורה כבר עתה, כאשר את המעות על הסחורה, יקבל רק אחר שימכרו אותה הסוחרים, כלומר שכן המתנת מעות-ריבית. הסיבה שאין במעשהו איסור ריבית הינה, משום שכיוון שרב חמא מקבל על עצמו אחריות על הסחורה כל עוד הסוחרים לא מכרו אותה, יש בכך משום פיקדון בלבד, ועל פיקדון כאמור לעיל ניתן לקבל שכר. למרות שאחר מכירת הסחורה, מקבלים הסוחרים את האחריות המלאה על הממון שניתן להם עבור סחורתו של רב חמא, וממילא ממזן זה נחשבת הסחורה כהלוואה, מ"מ תוספת השכר אינה על זמן זה, אלא על הזמן בו הייתה הסחורה באחריותו-זמן הפיקדון. השו"ע פוסק כדברי רב חמא, וכן נראה מפשט דברי

הגמ', שלא מביאה כל חולק על דברי רב חמא. לפיכך, מותר לחתום על עסקה, לפיה עד שהסכום הניתן ללווה יגיע לסכום מסוים, עקב השקעות מסוימות של הלווה לטובת המלווה, יחשב הכסף של המלווה לחלוטין, ויהיו המעות באחריותו הבלעדית. אחר זמן זה יעבור הממון לרשות הלווה, וממילא יחשב כהלוואה, ויהיה באחריותו הבלעדית של הלווה. מוסיף השו"ע ואומר, שע"מ שעסקה זו תהיה מותרת, צריך המלווה להוסיף סכום מסוים ללווה כשכר טרחה, על הזמן שטרחה הלווה בכסף לטובת המלווה, בחצי הראשון של זמן העסקה. אם לא יעשה כן, ניתן לומר שהסיבה שוויתר הלווה על שכר זה הינה, ע"מ שאחר זמן יואיל המלווה לתת לו את הכסף בהלוואה. ממילא כשמחזיר לו ההלוואה, מחזיר לו אותה בתוספת שכר טרחה זה שמוותר עליו, ויש בכך משום ריבית. לכאורה יוצא מסוגיה זו, שכאמור התקבלה להלכה ע"י הפוסקים כולם, כדברי תרומת הדשן הנ"ל, לפיהם ההבדל בין הלוואה לפיקדון הינו האחריות. כאשר הינה מוטלת על המלווה לחלוטין, יש בכך משום פיקדון גמור, ולכן מותר לקחת עליו שכר, וכאשר מוטלת היא על הלווה, יש בכך משום הלוואה- מלווה להוצאה ניתנה, ולקחת שכר עבור מצב זה תחשב אסורה משום ריבית. כיצד אם כן הבין הריב"ש, החולק על תרומת הדשן כנ"ל, סוגיה זו. הגר"א, אשר בסוגיה הנ"ל נקט כדברי הריב"ש, מבין שהחילוק בין הסוגיות הינו, שגם הריב"ש מודה שכאשר האחריות עוברת במלווה למלווה, יש בכך משום פיקדון כסוגית "טרשא". אולם, ע"מ שאחריות זו תועבר בצורה אמיתית, ישנו צורך להסביר מדוע לקח המלווה על עצמו אחריות זו, אחרת נראה שיש בכך הערמה מוכחת, משום שאין כל סיבה שהמלווה יישאר עם האחריות, כאשר הלווה יעשה בהלוואה כרצונו. בפרט, שגם תרומת הדשן מודה, שע"מ שהלוואה תחשב כפיקדון, ישנו צורך שיתחייב המלווה באחריות מלאה, ויפטר הלווה מפירעון, אפילו בפשיעתו, דבר שאינו מסתבר כלל במצב רגיל. אולם, כאשר הלווה למעשה משמש כשליח בלבד למכור את סחורתו של המלווה, מובן מדוע מוכן המלווה לקבל אחריות מלאה על הסחורה הנקנית. מצב זה נהוג גם בימינו, כאשר בעל העסק לוקח אחריות במקרים רבים על טעויות של עובדיו, ופגיעתם ברכוש העסק שלא במתכוון. לכן "טרשא" מותרת לכל הדעות, בעוד שבסוגיה הנ"ל, הריב"ש חולק על דברי תרומת הדשן. מתוך דברים אלו מובן עוד יותר מדוע הפוסקים מיאנו לקבל את היתר העסקה של תרומת הדשן.

- ע"פ דברי הגמ' בסוגיה זו, תוקן היתר העיסקה המפורסם- היתר העיסקה של המהר"ם ע"ש מחברו. בהיתר עיסקה זה, הלווה מקבל על עצמו שבתחילה כל כסף ההלוואה למעשה בידו בתורת פיקדון, והינו שליח לבצע עסקאות טובות בכסף זה לטובת המלווה, עד שמגיע לסכום רווחים מסוים. לאחר שהגיע לסכום זה, נהפך סכום הכסף להלוואה, וכל הרווחים שיעשה הלווה מעתה יקפו לזכותו. כמובן שסכום הרווחים עליו מחליטים המלווה והלווה, הינו למעשה גובה הריבית שיקבל המלווה, והינם רווחים על חלק הפיקדון בלבד. בנוסף כמו בהיתר העיסקה של תרומת הדשן, גם בהיתר עיסקה זה, חלק מהותי ממנו הינו ההכבדה על הלווה להוכיח שחלו הפסדים בחלק הפיקדון, או שלא הצליח להרוויח כלל, ובאופן זה מובטח המלווה שיקבל את כסף ההלוואה בנוסף לתוספת המותרת. היתר עיסקה זה כאמור, נשען על יסוד המוסכם ע"י כל הפוסקים, שלא כהיתרו של תרומת הדשן, אולם חסרונו המרכזי של היתר זה הינו שאינו תואם את דרכי לקיחת הריבית בימינו. לפי היתר עיסקה זה, יכול המלווה לקבל סכום יחיד של ריבית בלבד. שהרי לאחר שמגיע הלווה לרווחים עליהם סיכמו בעת ביצוע ההלוואה, אוטומטית נהפך הכסף להלוואה, ועל חלק זה לא ניתן עוד לקבל רווחים. האפשרות לפיה אחר זמן מסוים, יחזור הכסף להיות פיקדון וכך יחזור להיות הלוואה וחוזר חלילה, הינו הערמה גדולה מדי. שהרי אין כל אינטרס ללווה להחזיר את הכסף לידי המלווה, ולחזור ולעבוד כשליחו. לכן במציאות בה הריביות נזקפות לטובת המלווה מדי חודש בחודשו, לא ניתן להיעזר בהיתר עיסקה מסוג זה.
- הגמ' אומרת שישנה אפשרות לאדם לעשות שותפות באופן כזה, שישנו אדם אחד שהינו בעל ההון הנותן את כל הכסף לשותפות, והשותף השני מקבל את הכסף ועושה עמו עסקים, ובאופן זה מתחלקים הם ברווחים. הגמ' מוסיפה ואומרת, שכאשר נעשית שותפות מסוג זה, נחשב הכסף הניתן חציו כהלוואה ובאחריות הלווה, וחציו כפיקדון ובאחריות המלווה. השו"ע פוסק ע"פ דברי רבא בגמ', שהעסקה הנעשית באופן זה, מחייבת את הלווה לעשות עסקים בשני חלקי העסקה, הן בפיקדון והן בהלוואה, משום שחלקים אלו מחוברים אחד לשני, ואינו יכול הלווה לומר, שמכיוון שחלק אחד ניתן לו כהלוואה, יכול הוא להוציא ולעשות בו כרצונו. אלא משועבד חלק זה לחלק השני, שעל דעת זה נתן לו המלווה את הכסף. לכאורה ע"פ דברי רבא ההלוואה אינה הלוואה בעסקה מעין זו, משום שהגדרת ההלוואה היא כדלעיל "מלווה להוצאה ניתנה" וכאן אין הלווה יכול לעשות בהלוואה כרצונו, משום שהינה משועבדת לביצוע העסקה. ע"פ הדברים שהבאנו לעיל, נראה שהכל תלוי בקבלת האחריות. אם הלווה קיבל אחריות על סכום כסף מסוים, יכול הוא להתנות שלמרות האחריות המלאה אותה קיבל אין היא מתירה לו לעשות כרצונו בסכום כסף זה מסיבות שונות. אך כפי שהבאנו

לעיל בדברי הגר"א, צריך שתהיה סיבה משמעותית מדוע חורגים המלווה והלווה מהנהוג הקיים, ומקבלים אחריות על סכומי כסף, למרות שלא מקבלים בסכומי הכסף הללו, חופש פעולה כבכל סכומי כסף אחרים, עליהם מקבלים הם אחריות. בנידון דין מובן מדוע חורגים הלווה והמלווה ממנהגם כדברי הגמ', שתקנת חז"ל בדבר חילוק האחריות בעסקה זו, הינה דבר שנח למלווה ונח ללווה, ולכן יש בקבלת אחריות זו כוונה אמיתית, ולא דיבורים בעלמא

• **ע"פ העסקה המובאת בגמ', לפיה חציה הלוואה ובאחריות הלווה וחציה פיקדון ובאחריות המלווה, תיקנו האחרונים את עקרונות היתר העסקה הנהוג בימינו, לפיו כל הלוואה ניתנת בעסקה, אשר חצייה הלוואה וחציה פיקדון. למעשה יתחלקו המלווה והלווה ברווחים שתניב העסקה, אותה יעשה הלווה. במידה ויהיו הפסדים, יספוג המלווה מעט יותר מההפסדים, ובכך יחשב כתחליף לנתינת שכר הטרחה, אשר חייב המלווה לתת ללווה, על כך שעבד גם בחלק הפיקדון השייך למלווה. בכך שמקבל עליו המלווה חלק גדול יותר בהפסדים, אם יהיו, נחשב הדבר כשכר טרחה. כמובן שככל היתרי העיסקה, גם בהיתר זה, אין כל רצון אמיתי להתחלק ברווחים, אלא לדאוג לכך שהמלווה יקבל את הריבית אותה הוא מעוניין לקבל. לכן ישנה הכבדה משמעותית על הלווה, להוכיח מהם גובה הרווחים או ההפסדים שנוצרו מכח העסקה. במקביל ניתנת ללווה האפשרות, להמיר חלוקת רווחים והפסדים עם המלווה, במה שכינו הפוסקים "דמי התפשרות", שהם למעשה הריבית שהמלווה מעוניין לקבל. בכך בכל מצב, יקבל המלווה את דמי ההתפשרות, משום שהלווה לא יוכל, או לא יהיה כדאי לו להוכיח את גובה ההפסדים או הרווחים שנעשו כתוצאה מהעסקה. היתר עיסקה זה, כהיתרו של המהר"ם, נשען אף הוא על יסודות מוצקים. שהרי אין חולק על תקנת חז"ל בדבר העסקה שחציה הלוואה וחציה פיקדון, ובניגוד להיתר המהר"ם הנ"ל, עונה על דרישות הרבית הנהוגות במשק כיום, שהינן נצברות מדי חודש, משום שבכל רגע במהלך העסקה, ישנו את חלק הפיקדון, שרק עליו למעשה מקבל המלווה את הרווחים.**

• למרות תוקפו של היתר עיסקה הנהוג בימינו, עליו סמכו כל גדולי ישראל לאורך הדורות האחרונים את ידיהם, ראו הפוסקים לציין, שהיתר זה בא מתוך הנחיצות הגדולה הקיימת בשוק הכלכלי בימינו להלוות בריבית. אולם הערמת הריבית הנובעת מהיתרי עיסקה אלו גדולה מאוד. שהרי אין כל רצון ע"י הצדדים לקבל את הרווחים הנובעים מהעסקה, אלא הכבדה משמעותית על הלווה להוכיח מהם הרווחים, ומתוך כך יתחייב בסכום עליו התנו מראש, הלא היא הריבית. זאת ועוד, בכל מצב שהוא, הפוסקים דורשים שתהיה אפשרות ללווה להוכיח את ההפסדים שקרו, שאם לא כן, דמי ההתפשרות יפכו להיות ריבית לכל דבר ועניין. בגלל מצבים שונים, בהם הלווים עשו כל שביכולתם להוכיח את גובה ההפסדים, ע"מ שהמלווים יתחייבו לקחת חלק בהם, הוסיפו הפוסקים בהיתרי העיסקה, דרישות שונות ומשונות, אשר יכבידו עוד יותר על הלווה להוכיח על הפסדים, ולאליץ אותו בכל מחיר לתת את "דמי ההתפשרות". באופן זה הפכו את ההערמה לגדולה אף יותר, ולקרבה לחלוטין להיות ריבית קצוצה מהתורה. שהרי אין ללווה כל אפשרות להוכיח את רווחיו והפסדיו מהעסקה. באופן זה אכן גרמו הפוסקים אצל המערכת הבנקאית לאמון מלא בהיתרי העיסקה, ובכך שיקבלו הם את הריבית בה הם מעוניינים בכל מצב, אך הפכו את היתר העיסקה לדחוק עוד יותר, מאשר היה בתקנה המקורית. **בשלב הראשון יש לסייע בלחץ ציבורי למהלך של ארגונים כלכליים שונים, כדוגמת מכון כת"ר, אשר מנהלים מסע להחתמת כל נותני ההלוואות למיניהם במדינת ישראל על היתרי עיסקה. משום שוודאי שהיתרים אלו, עם כל היותם דחוקים, ביחוד אלו המבטיחים באופן מלא את קבלת הריבית למלווה, עדיפים בהרבה על מצב בו אין כל היתר, וכתוצאה מכך מתבצעות אלפי עסקאות מדי יום במדינת ישראל באיסורי ריבית מדאוריתא. אולם לטווח ארוך יותר, ובמקביל למהלך הנ"ל, יש להוביל מהלך ע"י כלכלנים, ובסיוע לחץ צרכני של הציבור, שמערכות הבנקים וחברות האשראי יחתמו על היתרי העיסקה, אשר לא מכבידים על הלווה להוכיח את הפסדיו ורווחיו יתר על המידה, אלא באופן סביר, כפי שהיה בהיתרי העיסקה המקוריים. כאשר הציבור ימאן להפקיד את כספו בבנק, שמסרב לקבל היתר עיסקה טוב יותר הלכתית, ממילא הבנק יסכים לחתום על כל היתר עיסקה באשר הוא, על אף ההפסדים המסוימים שעלולים להיווצר אצלו במצבי קיצון. בדיוק כפי ששוק המזון במדינת ישראל, מוציא כספים רבים על דרישות כשרות אלו ואחרות, מתוך לחץ צרכני. ביחוד הדבר אפשרי לאור העובדה, שמערכות הבנקים השונות לוקחות בחשבון הפסדים מההלוואות כתוצאה מפשרות רגל של הלווים וכדומה. לכן לא מן הנמנע שע"י לחץ ציבורי יסכימו למהלכים אלו. לטווח ארוך יותר יש להוביל מהלך כלכלי, אשר יחליף את מערכות גביית הריבית ע"י היתרי העיסקה הדחוקים, במערכות מניבות רווחים מהעסקאות המותרות לכתחילה בלא פיקפוק המובאות בגמ'. כך שבמקום שהבנק ירוויח את כספו מריבית ע"י היתרי עיסקה,**

ירוויח את כספו כתוצאה משותפותו עם הלווה ברווחים, ובכך אף עשוי להגדיל את רווחיו. ולמרות שכתוצאה מכך עלול לעיתים להפסיד, כאמור גם כיום הבנקים מפסידים את כספם לעיתים במהלכי פשיטת רגל.

- היתר עיסקא המקורי דורש שעל כל עסקה בריבית, ייחתם היתר עיסקא מפורט, אשר מפורטות בו כל פרטי העסקה עליה חותמים. אולם במהלך הזמן, עם התעצמותו של שוק הריבית, בפרט בכניסתם של הבנקים הגדולים לשוק ההלוואות, ראו הפוסקים שלא ניתן לחתום על כל עסקה בנפרד, והתירו לעשות "היתר עיסקא כללי", אשר מתאר באופן כללי את כל המהלכים שבהם ישנו חשש של ריבית, ואומר שכולם יהיו בדרך של היתר עיסקא המובא לעיל. היתר זה דחוק אף יותר מהיתר עיסקא המקורי, אך גדולי ישראל סמכו ידיהם עליו, מפאת הצורך הגדול שיש בכך. אולם, מרבית הפוסקים לא קיבלו את המצב הנגזר כתוצאה מהיתרי העיסקא הכלליים הנ"ל, שבגינם רוב המשתמשים בו כלל אינם מבינים מהי מהות העסקה, וממילא אין בכוונתם כלל לבצע עסקה, אלא הלוואה בריבית לכל דבר ועניין. בפרט הדבר חמור שבעתיים, כאשר השימוש במילה "ריבית" הינו נפוץ כל כך בעיסקאות אלו, מה שגורם להיתר העיסקא שהינו דחוק ממילא, להיות כחוכא ואטלולא. מתוך הבנה זו, מובא בספר ברית יהודה, שגם המתירים לסמוך על היתר עיסקא, על אף שהצדדים לא מבינים את תוכנו, אם הצדדים מתייחסים להיתר זה, כאילו הינו מעין סעיף בחוזה שאין לו כל משמעות, חוץ מלהתיר הלוואות בריבית, לא ניתן כלל לסמוך עליו. לכן יש לפעול להסברה ציבורית רחבה של היתרי העיסקא ומשמעותם. בנוסף יש לחוקק חוקים, המערימים קשיים על המעוניינים להלוות בריבית באופן פרטי, בלא מערכת בנקאית מסודרת. משום שבניגוד לבנקים הגדולים, בהם גדולי ישראל חתומים על היתרי העיסקא שלהם, בעיסקאות פרטיות לעיתים רבות אין כלל היתר עיסקא, וגם במידה וקיים, בד"כ אינו מפורט כלל, ומסתכם במשפט אחד האומר שההלוואה תהיה על צד היתר עיסקא ותו לא. בנוסף במערכות הבנקים, סביר להניח שלפחות מנהלי הבנק הבחירים ועורכי הדין שלהם, מבינים את משמעות היתרי העסקה עליהם הם חתומים, בעוד שבהלוואות פרטיות סביר להניח ששני הצדדים, אינם מבינים את משמעות היתר העיסקא, וממילא, לרוב הפוסקים אין להיתר עיסקא באופן זה תוקף כלל.
- הפוסקים בעניין היתר העיסקא אומרים, שלכאורה היתרים אלו מועילים רק להלוואות עיסקיות, שהרי היתר עיסקא עומד על גבי ההבנה, לפיה הלווה מתחייב לבצע עסקה המניבה רווחים לו ולמלווה. ממילא בהלוואות לצרכים אישיים כגון לצורך חתונה וכן באוברדרפט, לא ניתן לסמוך על היתרי העיסקא. למרות דעת פוסקים רבים האוסרים זאת להלכה, יש שאמרו שכל הלוואה באשר היא, מסייעת לעסקה זו או אחרת. שהרי אם לא יהיה לו כסף לחתונה, לא יוכל בעתיד לפתוח עסק וכדומה. ובכלל, ניתן לראות גם ביכולת של אדם להתחתן ולכלכל את בני ביתו, כרווח נפשי בפני עצמו, שגם הוא נחשב רווח בעיני מקצת פוסקים. עוד ניתן להוסיף לדברי הפוסקים המתירים ולומר, שהלוואות בריבית אלו יכולות להתבצע בהסתמכות על היתר העיסקא המובא בדברי תרומת הדשן, אשר בו אין כל צורך בשימוש בכסף למטרות רווחים, והינו כתוב בכל היתרי העיסקא המפורטים בימינו, כצירוף להיתר הרגיל, לפיו במצבים בהם היתר העיסקא הרגיל לא יועיל, ניתן יהיה להסתמך על היתר העיסקא של תרומת הדשן. אולם, מכיוון שהיתר זה דחוק מאוד הלכתית, וזו הסיבה שלא רצו הפוסקים לסמוך עליו לכתחילה, יש להימנע מלהסתמך עליו שלא לצורך. ע"כ יש למערכות הבנקים לראות כיצד יצמצמו את האפשרות להיכנס לאוברדרפט שלא לצורך, ויאפשרו מצבים אלו רק במצבים חיוניים מאוד.